

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 18909-12-15 אירווינג ה. פיקארד נ' האוניברסיטה העברית בירושלים ואח'

לפני כבוד השופט גרשון גונטובניק

התובע (המבקש): אירווינג ה. פיקארד

נ ג ד

	הנתבעים
(המשיבים):
1. האוניברסיטה העברית בירושלים	
2. יישום, החברה למחקר ופיתוח של האוניברסיטה העברית בע"מ	
3. אוניברסיטת בן גוריון בנגב	
4. ב.ג. נגב טכנולוגיות ויישומים בע"מ	
5. מכון ויצמן למדע	
6. ידע חברה למחקר ופיתוח בע"מ	
7. אוניברסיטת בר אילן	
8. בר אילן מחקר ופיתוח בע"מ	
9. אוניברסיטת תל-אביב	
10. רמות ליד אוניברסיטת תל-אביב	
11. הטכניון - המכון הישראלי לטכנולוגיה	
12. מוסד הטכניון למחקר ופיתוח בע"מ	
13. המרכז הרפואי על-שם חיים שיבא בתל-השומר	
14. קרן מחקרים רפואיים, תשתיות ושירותים, ליד המרכז הרפואי שיבא	
15. המרכז הרפואי רמב"ם	
16. תאגיד הבריאות רמב"ם	
17. שירותי בריאות כללית	
18. בית-החולים לילדים שניידר	
19. המרכז הרפואי קפלן	
20. קרן ירושלים החדשה למען תושביה	
21. מיג"ל מכון למחקר מדעי בגליל בע"מ	
22. המכון למדיניות העם היהודי (מיסודה של הסוכנות היהודית לא"י) בע"מ	
23. מכון שפינוזה בירושלים	
24. המרכז האקדמי לב	
25. אוניברסיטת חיפה	

26. כרמל החברה הכלכלית של אוניברסיטת חיפה
 27. האקדמיה למוסיקה ולמחול בירושלים
 28. עזריאלי מכללה אקדמית להנדסה בירושלים
 29. המרכז הרפואי סוראסקי, תל-אביב
 30. תאגיד הבריאות שליד המרכז הרפואי סוראסקי, תל-אביב

בקשה להתרת חקירה בדרך של היוועדות חזותית

החלטה

האם יש לאפשר חקירה של עדים בהיוועדות חזותית, כשאחד מהם הוא עד מומחה? זו השאלה שמעלה בקשתו של התובע בהליך שלפני.

1. על התובענה העומדת ברקע כבר עמדתי בהזדמנות אחרת, ולשם הנוחות אחזור על הדברים בתמצית.

הסכסוך בין הצדדים נוגע בפרשת ההונאה הקולוסלית שביצע ברנרד לי' מיידוף (להלן: מר מיידוף) באמצעות בית ההשקעות Bernard L. Madoff Investment Securities LLC (להלן: BLMIS). משקיעים רבים פתו להאמין, על בסיס מצגים שקריים, כי כספיהם הושקעו בהשקעות שהניבו תשואות מרשימות. כאשר משקיעים שונים משכו השקעותיהם, הרי שיכלו לעשות זאת נוכח זרימת כספים ממשקיעים חדשים, ששמעו על יכולותיו הנדירות של בית ההשקעות ושל מר מיידוף. אלא שבשלב מסוים החשדות הצטברו ומגדל הקלפים קרס. כ-19.5 מיליארד דולר אבדו בהונאה, מר מיידוף הודה במעשיו ונדון ל-150 שנות מאסר.

התובע מגדיר עצמו כנאמן במסגרת הליכי הפירוק המאוחדים של BLMIS ושל נכסיו האישיים של מר מיידוף. הוא אוחז, לשיטתו, בזכות תביעה בגין כל עילות התביעה שעומדות ל-BLMIS. חובתו להשיב כספים שהועברו לצדדים שלישיים. תיאור זה שנוי במחלוקת בין הצדדים, אך אין צורך להרחיב בכך לצורכי הבקשה שלפניי. מכל מקום הנתבעים, כך על פי הנתען, הם צדדים שלישיים שקיבלו לרשותם כספים שנגזלו ממשקיעים תמי לב.

אחת מלקוחותיו של בית ההשקעות הייתה עמותת ישעיה הורוויץ (להלן: עמותת ישעיה או העמותה). העמותה, שהוקמה בשנת 1988, שמה לה למטרה לקדם ולתמוך במחקר בישראל, תוך שימת דגש על קידום המחקר המדעי והשימושי. ואכן, העמותה העבירה לאורך השנים מאות מיליוני ₪ למוסדות מחקר והשכלה גבוהה.

בתקנון העמותה נקבע שיהיו לה הכנסות מתרומה מיוחדת שהובטחה על ידי אחד ממייסדיה, מר איגואין (להלן: המייסד או מר איגואין). אותו מייסד ובני משפחתו החזיקו

חשבונות ב- BLMIS. התובע טוען כי עמותת ישעיה הייתה הבעלים של חברה זרה, שדיווחה שהמקור לתרומות הגיע מהמייסד. יחד עם זאת, מלבד סכום השקעה ראשוני של כ-3 מיליון דולר, לא הוזרמו על ידו כספים ממשיים ולא הופקו רווחים אמיתיים. והנה, העמותה משכה בשנות פעילותה למעלה מ-126 מיליון דולר, וזאת לאחר שקיבלה כספים מחשבון שפתחה ב-BLMIS. על פי הנטען, מנהלי עמותת ישעיה ועורך דינה ידעו כי הכספים שחילקה הגיעו ממקור מפוקפק, שהרי השקעתה הראשונית עמדה על 3 מיליון דולר, לא בוצעו פעולות השקעה או מסחר שיכלו להניב רווח ממשי אחר, והכספים שחילקה היו בהיקף גדול בהרבה.

2. התובע החל בניהול הליכים נגד העמותה בניו-יורק. במסגרת זו התברר כי העמותה העבירה כספים לנתבעים השונים הפועלים בישראל, 30 במספר, ומכאן התביעה שלפני. לשיטת התובע הכספים שהועברו מקורם במרמה ובגניבה. חלק מהמוסדות היו מעורבים בפעילות עמותת ישעיה, ולכן יכלו לעמוד מקרוב על אודות התנהלותה הכספית הפסולה. התובע עותר אפוא להשבה של 366 מיליון ₪. הנתבעים השונים טוענים כי אין להשיב את הכספים שקיבלו. מזווית הראיה שלהם כספים אלה התקבלו בתום לב, מגוף מכובד המעניק תרומות ומשקיע באקדמיה הישראלית מזה שנים רבות. גם אותם מוסדות, שחברים בהם נטלו חלק כזה או אחר בפעילות העמותה, טוענים כי לא היו מודעים למרמה, ואין מקום לחייבם בהשבת כספים כלשהי.

3. ומכאן לבקשה שלפני.

4. בכוונת התובע להעיד תשעה עדים. שבעה מהם הם אזרחים זרים ואינם תושבי ישראל. התובע מסביר כי איש מהעדים הללו אינו "נלהב" להגיע לישראל בעת הזאת. הוא פעל כדי לאפשר את הגעתם של עדים לדיונים הקבועים לסוף חודש זה. שניים מהעדים הסכימו לבוא ארצה: גב' וייס (שהיא אחת מקורבנות המרמה) ומר דובינסקי, המומחה המרכזי מטעם התובע ביחס לנתיב העברת הכספים. ועדיין, התובע עותר להעדת שניים מהעדים בהיוועדות חזותית: את גב' קולורה שצפויה להעיד בסוף החודש ואת מר לאנס, שצפוי להעיד באפריל.

אשר לגב' קולורה, זו מסרה חוות דעת מומחה שמתארת את העברת הכספים ששויכו לחשבון העמותה ב-BLMIS מהחשבון לחשבונות העמותה בישראל. לשיטת התובע מדובר בחוות דעת טכנית בעיקרה, המתעדת חוליה אחת בשרשרת העברות הכספים. מר דובינסקי, שהגיש חוות דעת נרחבת, עתיד להיחקר בבית המשפט עובר לחקירתה.

גב' קולורה מסרה לתובע כי היא מפחדת להגיע ארצה. היא ציינה כי היא לא נכונה להגיע לכאן לא לדיוני חודש פברואר ולא לדיונים הנוספים הקבועים בחודש אפריל (שאז צפויה להסתיים שמיעת ראיות התובע). ניסיונות לשכנעה לא צלחו. לשיטת התובע יש טעם לפגם בהגשת תצהיר התומך בבקשה רק לשם הבעת חששותיה אך ככל שתועלה טענה בגין היעדרו, זה יוגש ללא דיחוי.

ואשר למר לאנס, מדובר באחד מקורבנות הונאת מיידוף. חקירתו הנגדית לא אמורה להיות ארוכה. והנה, מר לאנס סועד את בת זוגו שמצויה במצב רפואי מורכב וזקוקה לטיפול

ולהשגחה רפואית צמודה. לכן יקשה עליו לטוס ארצה.

התובע טוען כי בקשתו עומדת בתנאים שנקבעו בפסיקה שלאורם יש לאפשר היוועדות חזותית.

5. הנתבעים שהגישו תשובות לבקשה מתנגדים, ברובם, למבוקש.

הנתבעים 13, 15 ו-19 המרכז הרפואי ע"ש שיבא, המרכז הרפואי רמב"ם והמרכז הרפואי קפלן, טוענים כי הבקשה היא כללית ולא נתמכת באישורים מספקים או בתצהיר לגבי עדותה של גב' קולורה. כך, בכל הנוגע למר לאנס, לא צורפו אישורים המצביעים באופן ודאי על קשיים המונעים את הגעתו לעדות בארץ. ואשר למסמך שצורף לתצהירו זה נחזה להיות אישור רפואי אך אין בו חותמת, ופרטים לגבי הגורם המתייחס לבת זוגו. המסמך גם לא מתייחס לקשייו של מר לאנס עצמו. בנוסף, נטען כי הבקשה לא עומדת בתנאים שניתן להורות בהם על היוועדות חזותית. לנתבעים עלול להיגרם עיוות דין כתוצאה מקיום הדיון בדרך של היוועדות חזותית. החקירה עלולה לסבול מתקלות טכנולוגיות, וקיים קושי לראות מי נמצא בסביבתו של המעיד. כמו כן, אין מניעה להעיד את העדים הללו במועד רחוק יותר, למשל ביוני השנה.

לעמדה זו הצטרפו הנתבעות 1-2 (האוניברסיטה העברית והחברה למחקר ופיתוח של האוניברסיטה); הנתבעים 5-6 (מכון ויצמן למדע, וידע חברה למחקר ופיתוח בע"מ); הנתבע 16 (תאגיד הבריאות רמב"ם); הנתבע 30 (תאגיד הבריאות שליד המרכז הרפואי סוראסקי); הנתבעות 9-10 (אוניברסיטת ת"א ורמות); הנתבעות 17-19 (שירותי בריאות כללית, בית החולים לילדים שניידר, והמרכז הרפואי קפלן).

הנתבע 21, מיג"ל מכון למחקר מדעי בגליל בע"מ, אינו מתנגד לבקשה בכל הנוגע למר לאנס. אשר לגב' קולורה נטען שהבקשה לא נתמכה בתצהיר. חשוב להתרשם מעדותה באופן בלתי אמצעי, במיוחד שעה שעל הפרק תובענה בת מאות מיליוני ₪. ככל שידרשו שירותי מתורגמן הדבר רק יסבך עוד יותר את העדות.

הנתבעות 3-4, אוניברסיטת בן גוריון וב.ג. נגב טכנולוגיות ויישומים, מתנגדות לבקשה בכל הנוגע לגב' קולורה, ובכל הנוגע למר לאנס הן מותירות אותה לשיקול דעת בית המשפט.

הנתבעת 14, קרן מחקרים רפואיים ליד המרכז הרפואי רמב"ם, מציינת כי היא מותירה את הבקשה בכל הנוגע למר לאנס לשיקול דעת בית המשפט, ומתנגדת לה בכל הנוגע לגב' קולורה. נטען שדרך המלך היא שעדים מסוג זה צריכים להישמע בבית המשפט. השימוש בהיוועדות חזותית צריך להיעשות במקרים נדירים בלבד. אין מקום לטענת התובע כי עדות זו אינה כרוכה בצורך לקבוע ממצאי מהימנות. מדובר בעדות מורכבת המתייחסת למסמכים רבים, ולא צורף תצהיר התומך בה.

6. עד כאן הפרוזה ומכאן לטרקלין.

7. על השיקולים השונים שיש לקחת בחשבון כשעל הפרק בקשה להיוועדות חזותית עמדתי בהחלטה קודמת (ת"א (מחוזי ת"א) 61965-03-17 Chloe S.A.S נ' אויל דה לאמור בע"מ (פורסם במאגרים [פורסם בנבו]; 11.10.20), ולשם הנוחות אחזור על הדברים.

נקודת המוצא מצויה כמובן בדין. מקובל על הכול כי לבית המשפט סמכות להורות שעדות, מאלה הנשמעות לפניו, תתקיים בדרך של היוועדות חזותית. הדברים מעוגנים כיום [בתקנה 72\(א\)](#) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018. השאלה היא שאלה שבשיקול דעת - מתי ראוי להורות על עדות בדרך שכזו. כפי שציננה כב' השופטת ארבל ברע"א 8867/12 עו"ד חג'אזי נ' גריגאל (פורסם במאגרים [פורסם בנבו]; 2012 בפסקה 3 להחלטה): "הפסיקה קבעה לא פעם כי כדי לאפשר מתן עדות באמצעות כינוס וידיאו דרושה 'סיבה טובה' [...]. הקביעה אם הסיבה אותה מציג הצד המבקש לאפשר מתן עדות באמצעות כינוס וידיאו היא בבחינת 'סיבה טובה' צריכה לשקף איזון בין הנזק [...] הצפוי לעד כתוצאה מטיסה לישראל לבין הנזק המשפטי הצפוי להיגרם כתוצאה מכך לצד השני." לצד הסיבה הטובה יש להראות שהבקשה הוגשה בתום לב, ושהעדות נדרשת לשם הכרעה במחלוקת הרלוונטיות. מוסיפה [תקנה 72\(א\)](#) ושמה את הדגש בשאלה האם הגעתו של העד ארצה תקשה עליו מאוד, ומורה לוודא שאין מניעה מבחינת מדינת החוץ לשמוע את העדות בדרך זו.

פסק הדין המנחה בסוגיה זו הוא [רע"א 3810/06](#) י. דורי את צ'יקובסקי בניה והשקעות בע"מ נ' גולדשטיין (פורסם במאגרים [פורסם בנבו], 2007) (להלן: עניין דורי), והוא נותר כזה גם בעידן התקנות החדשות. את חוות הדעת המרכזית פסק כב' השופט, כתוארו אז, גרוניס. אכן חוות דעתו נותרה במיעוט אך רבות מקביעותיו הכלליות היו מקובלות על חברותיו להרכב. כב' השופט גרוניס קבע (שם, בפסקה 8) כי:

על המבקש גביית עדות מחוץ למדינה להוכיח כי פנייתו לבית המשפט נעשתה בתום לב; כי העדים שהמבקש חפץ בגביית עדותם ימסרו עדות רלוונטית לשאלות השנויות במחלוקת; וכי קיימת סיבה טובה המונעת את בואם של העדים לחקירה בישראל [...]. בית המשפט הקפיד במיוחד בבחינת התקיימותן של דרישות אלה בעת שזן בבקשות לגביית עדות של בעל דין. זאת, לאור החשיבות הרבה של התרשמות ישירה של בית המשפט מחקירה, כאשר מדובר בבעל דין מעוניין. בית המשפט החמיר אף יותר כאשר דובר בבקשה לגביית עדותו של תובע, ונקבע כי רק במקרים יוצאים מגדר הרגיל תינתן רשות לכך. הטעם לכך היה שהתובע עצמו בחר להגיש תביעתו בישראל ולפיכך נושא הוא "בחובה מוסרית רבה יותר", ואין להתיר לו להעביר את זירת בירור המחלוקת למקום אחר [ההדגשה במקור].

והוסיף כב' השופט גרוניס וציין כי "כללים אלה כולם נקבעו כאשר חקירתו של עד מחוץ לתחום השיפוט הייתה נעשית בתצהיר, בפני אדם פלוני, ובית המשפט קיבל לעיונו בסופו

של יום אך את פרוטוקול החקירה. כלומר, כאשר נקבעו כללים אלה שיווה בית המשפט לנגד עיניו מצב בו אינו יכול להתרשם כלל מהעד באופן ישיר ועליו להסתפק בהתרשמות מן הכתוב בלבד" (שם, בפסקה 14). אך "האמצעים הטכנולוגיים לגביית עדות מחוץ לכותלי בית המשפט העומדים לרשותנו כיום מאפשרים לבית המשפט להתרשם מן העד באופן ישיר, ואף לפקח על חקירתו ולכוונה בזמן אמת. בית המשפט יכול לקבל תמונה ברורה, תרתי משמע, באשר למהימנותו של העד ועל כן קטן החשש מפני העדרה של התרשמות ישירה מן המעיד ומן העדות" (שם, בפסקה 15). ואם כך בשנת 2007 ודאי שכך בשנת 2024, והרי חיים אנו במציאות שבה החידושים הטכנולוגיים רודפים זה אחר זה בקצב מסחרר.

ועדיין, אחרי כל אלה, עדיפה העדות תוך התייצבות העד בבית המשפט, "על כן, אין לפתוח פתח רחב מדי ובלתי מוגבל לגביית עדות באמצעות היוועדות חזותית ואין לוותר על הדרישה להציג, בתום לב, סיבה מספקת למתן עדות בהיוועדות חזותית... עם זאת נראה, כי באה העת להרחיב את מגוון הטעמים בגינם נעתר בית המשפט לבקשות אלו [...]". ואולם, בעניין זה אין לקבוע מסמרות מראש וכל מקרה יידון לגופו ולפי נסיבותיו. ברי, כי ככל שהעדות חשובה ומרכזית יותר וככל שהבאת העד לבית המשפט כרוכה בקשיים רבים יותר או בנזק רב יותר לעד, כך ייטה בית המשפט להתיר עדות בהיוועדות חזותית" (שם, בפסקה 19). ומנגד, יש לקחת בחשבון את הפגיעה בצד שכנגד, המבקש לחקור את העדים בחקירה אפקטיבית ככל הניתן (שם, בפסקה 21); ועוד יש לקחת בחשבון כי העד השווה מחוץ לישראל לא סר למרותו של בית המשפט באותו האופן של עד המצהיר באולם בית המשפט בישראל.

כבי' השופטת, כתוארה אז, נאור ציינה באותה הפרשה כי אכן חלה התפתחות טכנולוגית אך "המבחנים הבסיסיים שנקבעו עוד בראשית ימי המדינה – טעמים עדיין עמם. הרחבת הגישה צריכה להתבצע על ידי הגמשה ביישום של חלק ממבחנים אלה" (שם, בפסקה 2). "השיקולים שינחו את בית המשפט הם כי פניית המבקש נעשתה בתום לב; כי יש בידי העדים למסור עדות רלבנטית לשאלות השנויות במחלוקת וכי קיימת 'סיבה טובה' המונעת את בואם של העדים מחוץ לארץ" (שם, בפסקה 3). אלא שבנסיבות העניין שם החקירה נועדה לברר טענת זיוף ונדרשה התייחסות ישירה למסמכים, ומכאן שהכרחית התרשמות ישירה, שתיפגע ממתכונת של היוועדות חזותית. לעמדה זו הצטרפה כבי' השופטת, כתוארה אז, חיות.

8. הנה לנו ההלכה והנה לנו השיקולים. ועל בית המשפט שנדרש לנושא לאזן את הטעון איזון, ולהכריע את הטעון ההכרעה.

9. בנסיבות העניין הגעתי למסקנה כי יש לאפשר את ההיוועדות החזותית כמבוקש, וזאת בכפוף להשלמה ראייתית מצד התובע, ולהבטחת נציגות מטעם הנתבעים במקום בו יהיו נוכחים העדים, בארצות הברית, לצורך עדותם.

בכל הנוגע לגבי' קולורה לא מדובר בבעלת דין, ולא מדובר במי שנדרשת התרשמות ממנה לשם גיבוש ממצאי מהימנות עובדתיים. על הפרק חוות דעת שהיא מסרה, המכסה חלק

מנתיב זרימת הכספים. חוות דעתה מצומצמת יחסית, ועוסקת בעניינים במעגל השני, בהשוואה לחוות דעת המומחה המרכזי מטעם התובע, שיתייצב בישראל לשם חקירתו הנגדית. חקירתה לא אמורה להיות ארוכה מידי. ובשים לב לחשש שהועלה ביחס לסביבת העדות, הרי שניתן לפתור זאת בכך שבמקום העדות יהיה נוכח נציג מטעם הנתבעים, שהתובע יישא בעלויות ההתקשרות עמו. הוא גם יוכל להציג למומחית מסמכים שיתבקש להראות לה על ידי הגורם שיחקור אותה נגדית.

גבי קולורה חוששת מהגעה ארצה בעת הזאת, בה מצויה ישראל במלחמה נגד החמאס בעזה, ושנערכת לוחמה גם בגבול הצפון. כמובן שקשה לנו להזדהות עם חשש זה, אך יש להתחשב בו. מדובר בתושבת חוץ החשופה לאזהרות מסע כאלה ואחרות, ויש לקחת בחשבון את רגשותיה. אינני סבור שיש מקום לדחות את עדותה למועד אחר, שכן חשוב יהיה לקבל את התמונה השלמה של עדויות המומחים מטעם התובע ברציפות, והשלמת שמיעת ראיותיו תעשה באפריל. בסמוך לכך יעיד גם המומחה מטעם הנתבעים, ועל כן הדחייה תפגע ברצף שמיעת העדויות, שיש לקדמו בשים לב לשנת פתיחת התיק. יתכן שמסקנתי הייתה שונה אם היה מדובר בעדה מרכזית יותר, אך לא זה המצב.

יחד עם זאת, הבקשה בעניינה אינה מגובה בתצהיר. התובע יגבה החשש בתצהיר כאמור, **שיוגש עד תאריך 25.2.24.**

10. בכל הנוגע למר לאנס, הרי שמדובר בעד שעדותו צפויה להיות קצרה ביותר. הוא יעיד על הנוקים שסבל מתוכנית העוקץ של מר מיידוף, ולא יתייחס לסוגיות השנויות במחלוקת בין הצדדים. הוא מטפל בבת זוגו. הוא הצהיר שבשל טיפול זה ניידותו מוגבלת. הוא מחויב אליה לאור הקשר ביניהם שנמשך שלושה עשורים. אכן, המסמך הרפואי שסופק על ידו יכול היה להיות מפורט יותר, אך ניתן להסתפק בתצהיר שהגיש. אינני סבור שחקירתו הנגדית מצריכה את המאמץ הכרוך בהגעה לארץ כדי שעדותו תישמע במשך פחות משעה, ושעה שלא נראה כי תשליך באופן ישיר על שאלות עובדתיות כאלה ואחרות העומדות לבחינה.

גם ביחס לענייניו, הנתבעים יהיו זכאים לנוכחות נציג מטעמם במקום ממנו יעיד.

11. לא התרשמתי שקיומה של חקירה נגדית של שני המצהירים הזרים תפגע בזכויות הדיוניות של הנתבעים באופן המצדיק את דחייתה.

12. הבקשה מתקבלת (בכפוף להגשת התצהיר המשלים בעניינה של גבי קולורה).

התובע ידאג להתקשרות עם חברה מתאימה לשם קיומה של ההיוועדות החזותית. הצדדים יתאמו ביניהם את נוכחות הנציג מטעם הנתבעים במקום העדות.

13. אין צו להוצאות.

ניתנה היום, ז' אדר א' תשפ"ד, 16 פברואר 2024, בהעדר הצדדים.

גרשון גונטובניק 54678313-/
נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה